

Warszawa, 13.12.2023

Pan
dr hab. Adam Bodnar
Minister Sprawiedliwości

Szanowny Panie Ministrze,

Gratulujemy objęcia przez Pana funkcji Ministra Sprawiedliwości. Wierzymy, że Pana szeroka wiedza prawnicza, wieloletnie doświadczenie, a także zaangażowanie w sprawy społeczne przyczynią się do rozwoju naszego kraju, w tym do poprawy sytuacji osób z doświadczeniem uchodźstwa lub migracji, przebywających w Polsce.

Mając na uwadze Pana dotychczasowe zaangażowanie w temat kryzysu humanitarnego na pograniczu polsko-białoruskim, wielokrotne wypowiedzi, wskazujące na masowe naruszenia praw osób w drodze, powodowane sprzeczną z prawami człowieka polityką poprzednich rządów, wyrażamy nadzieję, iż temat ten nadal pozostanie w kręgu Pana zainteresowań.

Jako organizacja, która od ponad dwudziestu lat wspiera osoby z doświadczeniem uchodźstwa i migracji, patrzymy z nadzieją na współpracę z Pana resortem. Od ponad dwóch lat, poza działaniami pomocowymi i integracyjnymi, które realizujemy w Warszawie, Łodzi i Łomży, jesteśmy także obecni przy granicy polsko-białoruskiej, gdzie udzielamy pomocy osobom, które znalazły się w Polsce. Od początku kryzysu humanitarnego obserwujemy rażące naruszenia praw człowieka. Osoby przekraczające w sposób nieuregulowany polską granicę są pozbawiane możliwości ubiegania się o ochronę międzynarodową, a polskie służby stosują wobec nich tzw. pushbacki, tzn. zmuszają je do powrotu na stronę białoruską. W wielu przypadkach temu procederowi towarzyszy przemoc i agresja.

W wyniku takiej polityki, od początku kryzysu na granicy Polski z Białorusią, po obu jej stronach, życie straciło co najmniej 57 osób.

Wobec antyuchodźczego i niehumanitarnego nastawienia poprzedniego rządu, do tej pory pozostawała nam tylko możliwość prowadzenia na pograniczu działań pomocowych, czyli dostarczanie osobom w drodze wody, posiłku, ciepłych ubrań, udzielanie pomocy medycznej i prawnej. Wraz z objęciem przez Pana urzędu Ministra, widzimy unikalną szansę na podjęcie pilnych działań zmierzających do natychmiastowego zaprzestania wywózek (pushbacków) na granicy polsko-białoruskiej.

Krajowe i międzynarodowe instytucje odpowiedzialne za monitoring naruszeń praw człowieka, a także organizacje pozarządowe świadczące pomoc prawną i humanitarną na pograniczu polsko-białoruskim od 2021 r. podnoszą konieczność wyeliminowania z polskiego porządku prawnego przepisów naruszających zasadę *non-refoulement* wobec osób przekraczających granicę Polski. Pushbacki, stosowane wobec osób przekraczających granicę polsko-białoruską, funkcjonują w polskim systemie prawa poprzez władcze ukształtowanie treści stosunku służbowego (w formie rozkazów i poleceń służbowych), stosowanie Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie czasowego zawieszenia lub ograniczenia ruchu granicznego na określonych przejściach granicznych oraz znowelizowane w 2021 r. przepisy Ustawy o cudzoziemcach.

Orzecznictwo sądów krajowych, a także opinie m.in. Biura Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Komisarz Praw Człowieka Rady Europy wskazują na sprzeczność powyższych regulacji z prawem krajowym unijnym oraz międzynarodowym. Wywózki łamią zawarty w prawie międzynarodowym zakaz wydalania cudzoziemców do państwa, w którym ich życiu lub zdrowiu groziłoby niebezpieczeństwo (*non-refoulement*), a tym samym zakaz tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania oraz zakaz zbiorowych wydaleń osób cudzoziemskich. Naruszają również konstytucyjną gwarancję dostępu do procedury ubiegania się o ochronę międzynarodową w Polsce oraz gwarancje proceduralne dotyczące postępowań administracyjnych.

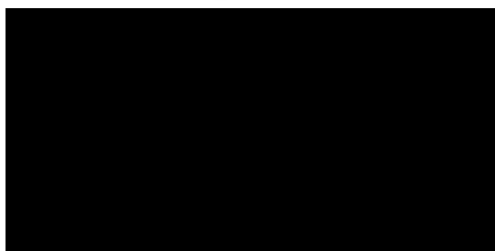
W celu skutecznego i trwałego wyeliminowania puschbacków z polskiego porządku prawnego konieczne są trzy działania:

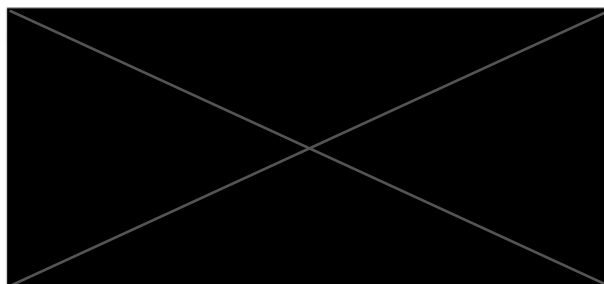
- zmiana praktyki służbowej funkcjonariuszy Straży Granicznej poprzez wydanie pisemnych instrukcji Komendantowi Głównemu Straży Granicznej przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz monitorowanie ich wdrożenia przez podległych mu Komendantów Oddziałów Straży Granicznej i Komendantów Placówek Straży Granicznej;
- nowelizacja Rozporządzenia poprzez uchylenie ust. 2a i 2b z § 3 rozporządzenia;
- nowelizacja Ustawy o cudzoziemcach poprzez uchylenie art. 303 ust. 1 pkt 9a i art. 303b ustawy.

W załączeniu przesyłamy pełną treść analizy, która została przygotowana przez zespół prawny Fundacji Ocalenie. Zarząd Fundacji wraz z zespołem prawnym pozostaje do pełnej dyspozycji na wypadek konsultacji szczegółów dołączonej analizy.

Jesteśmy świadomi, że doprowadzenie do zaprzestania stosowania wywózek leży przede wszystkim w gestii Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. W związku z tym pismo z takim apelem skierowaliśmy dziś także do Ministra Marcina Kierwińskiego. Mając jednak na uwadze Pańskie wieloletnie ogromne zaangażowanie w obronę praw człowieka i demokracji w Polsce, mamy nadzieję, że możemy liczyć na wsparcie naszego apelu na forum nowego rządu.

Z wyrazami szacunku,

Zał. 1 - Eliminacja wywózek (pushbacków) cudzoziemców z krajowego porządku prawnego

Eliminacja wywózek (pushbacków) cudzoziemców z krajowego porządku prawnego

Krajowe i międzynarodowe instytucje odpowiedzialne za monitoring naruszeń praw człowieka w Polsce, a także organizacje pozarządowe świadczące pomoc prawną i humanitarną na pograniczu polsko-białoruskim podnoszą od 2021 r. konieczność wyeliminowania z polskiego porządku prawnego przepisów naruszających zasadę non-refoulement wobec cudzoziemców przekraczających granicę Polski. Poniższe zestawienie wskazuje przepisy uzasadniające stosowanie przez polskie służby wywózek (pushbacków), naruszane przez nie normy i gwarancje praw człowieka, oraz działania, które należałoby podjąć w celu wyeliminowania tej naruszającej prawa człowieka praktyki z polskiego porządku prawnego.

1. Źródła praktyki wywózek cudzoziemców w Polsce

Praktyka wywózek (pushbacków) stosowana wobec cudzoziemców przekraczających granicę polsko-białoruską została wprowadzona do polskiego porządku prawnego za pomocą:

- władczego ukształtowania treści stosunku służbowego (rozkazy, polecenia służbowe) wynikającego z pragmatyki służbowej funkcjonariuszy Straży Granicznej,
- § 3 ust. 2a i 2b Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie czasowego zawieszenia lub ograniczenia ruchu granicznego na określonych przejściach granicznych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1403, dalej: Rozporządzenie),
- Art. 303 ust. 1 pkt 9a i art. 303b ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 519 z późn. zm., dalej: u.c.).

2. Bezprawność wywózek cudzoziemców

Orzecznictwo sądów krajowych a także opinie m.in. Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Komisarz Praw Człowieka Rady Europy wskazują na sprzeczność powyższych regulacji z prawem krajowym (art. 56 ust. 1 Konstytucji RP), unijnym (art. 19 ust. 2 Karty Praw Podstawowych UE) oraz międzynarodowym (np. art. 33 ust. 1 Konwencji genewskiej dotyczącej statusu uchodźców z 1951 r. oraz art. 3 i 13 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, a także art. 4 Protokołu Nr 4 do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka). Wywózki (pushbacki) łamią zawarty w prawie międzynarodowym zakaz wydalenia cudzoziemców do państwa, w którym ich życiu lub zdrowiu groziłoby niebezpieczeństwo (non-refoulement), a tym samym zakaz tortur i nieludzkiego lub poniżającego traktowania oraz zakaz zbiorowych wydaleń cudzoziemców.

Naruszają również konstytucyjną gwarancję dostępu do procedury ubiegania się o ochronę międzynarodową w Polsce oraz gwarancje proceduralne dotyczące postępowań administracyjnych. Zarzuty te potwierdziło orzecznictwo krajowych sądów administracyjnych, np. WSA w Białymstoku w wyrokach z dnia 15 września 2022 r. w sprawach II SA/Bk 492/22, II SA/Bk 493/22 i II SA/Bk 494/22, wyroku z dnia 13 kwietnia 2023 r. w sprawie II SA/Bk 145/23 oraz wyroku z 30 maja 2023 r. o sygn. akt II SA/Bk 244/23 a także WSA w Warszawie w wyroku z dnia 26 kwietnia 2022 r., w sprawie o sygn. IV SA/Wa 420/22. Ponadto ww. orzecznictwo WSA w Białymstoku wskazuje na sprzeczność § 3 ust. 2a i 2b Rozporządzenia z regulacjami ustawowymi oraz Konstytucją RP, jako że rozporządzenie to zostało wydane z przekroczeniem upoważnienia ustawowego, więc jego faktyczne stosowanie jest sprzeczne z krajowym porządkiem prawnym. Zarzut ten znalazł potwierdzenie także w postanowieniu Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim VII Zamiejskowy Wydział Karny w Hajnówce z dnia 28 marca 2022 r., w sprawie o sygn. VII Kp 203/21, który stwierdził niezasadność, nielegalność i nieprawidłowość zatrzymania przez Straż Graniczną trzech afgańskich migrantów w celu "doprowadzenia ich do linii granicy".

3. Sposoby eliminacji wywózek cudzoziemców z krajowego porządku prawnego

Nieludzką i naruszającą standardy prawne praktykę pushbacków wyeliminować należy trwale poprzez zastosowanie trzech działań:

- **zmianę praktyki służbowej funkcjonariuszy Straży Granicznej** poprzez wydanie pisemnych instrukcji Komendantowi Głównemu Straży Granicznej przez Ministra Spraw Wewnętrznych oraz monitorowanie ich wdrożenia przez podległych mu Komendantów Oddziałów Straży Granicznej i Komendantów Placówek Straży Granicznej. Instrukcje te powinny zawierać szczegółowe zakazy stosowania pushbacków i zwracania do linii granicy cudzoziemców oraz przypomnienie o konieczności wszczynania procedur administracyjnych w przedmiocie udzielenia ochrony międzynarodowej lub zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu;
- **nowelizację Rozporządzenia** poprzez uchylenie ust. 2a i 2b z § 3 rozporządzenia;
- **nowelizację u.c.** poprzez uchylenie art. 303 ust. 1 pkt 9a i art. 303b ustawy.

Należy podkreślić, że sama zmiana dyspozycji wobec kierownictwa Straży Granicznej (pkt a) nie wystarczy do trwałego i skutecznego wyeliminowania praktyki wywózek z polskiego porządku prawnego. Brzmienie ww. przepisów Rozporządzenia oraz u.c. nie pozostawiają organom Straży Granicznej luzu decyzyjnego w zakresie ich stosowania. Nawet gdyby uznać,

że stosowanie przepisów art. 303 ust. 1 pkt 9a i art. 303b u.c. uzależnione jest od zaistnienia przesłanki "niezwłoczności" zatrzymania po przekroczeniu granicy wbrew przepisom prawa, która może być różnie rozumiana przez organy Straży Granicznej, to sam fakt, że te przepisy obowiązują w polskim porządku prawnym sprawia, że nadal pozostawać będzie ryzyko ich stosowania. Jedynie trwałe wyeliminowanie wskazanych przepisów z porządku prawnego da gwarancję, że krajowy stan prawny ponownie dorówna europejskim i międzynarodowym standardom ochrony praw człowieka.

